

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ ДО РОБОТИ В ПОЗАШКІЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

В наш час існує проблема підготовки кадрів для закладів позашкільної освіти. В статті розглянуті особливості позашкільної педагогіки та можливість підготовки майбутніх вчителів технологій до позашкільної роботи з учнями основної школи.

Ключові слова: позашкільна педагогіка, позашкільна освіта, професійна підготовка майбутніх вчителів

Актуальність. В наш час відбувається становлення системи освіти в Україні. Важливою складовою підготовки молоді до дорослого життя є її всебічний розвиток. Загальноосвітні заклади достатньо ефективно виконують це завдання, але разом з тим, величезна сфера людської діяльності залишається поза межами загальноосвітніх закладів.

Спостерігається поступове збільшення кількості дітей, що займаються в різних гуртках, секціях, клубах. Тому, актуальним є збільшення закладів, що на перше місце ставлять не суспільне значення навчальної діяльності, а розвиток індивідуальних особливостей дитини.

Вищі навчальні заклади в основному зорієнтовані на потреби загальноосвітніх закладів – відбувається підготовка вчителів-предметників.

Спеціалізованої підготовки для позашкільних закладів у більшості ВНЗ немає. Таким чином виникає протиріччя між запитом суспільства на фахівців позашкільних закладів освіти та станом підготовки вчителів у вищих навчальних закладах.

Мета статті розкрити основні нормативні положення, особливості організації діяльності позашкільних закладів освіти та дослідити питання можливості підготовки студентів до роботи в позашкільних закладах освіти.

В наш час позашкільна освіта посіла вагоме місце в системі безперервної освіти і стала її невід'ємною ланкою. Про значення, яке приділяється позашкільній освіті свідчать державні законодавчі та

нормативні акти.

Уряд України у 1991 році підписав Конвенцію ООН про права дитини і Всесвітню декларацію про забезпечення виживання, захисту і розвитку дітей, у вересні цього самого року Верховна Рада України ратифікувала Конвенцію ООН про права дитини.

У прийнятій 28 червня 1996 року Конституції України [4] зазначено, що Основний закон України відповідає міжнародно-правовим нормам у сфері захисту прав людини, дитини, а зокрема, у статті 53 визначено: "Держава забезпечує розвиток ... позашкільної освіти".

Статті 3, 35, 36, 38, 39 Закону України "Про освіту" в редакції від 23 березня 1996 року розкривають право дитини на освіту, творчий розвиток, становлення позашкільної освіти як ланки безперервної освіти.

Сучасне законодавство України визнає необхідність забезпечення умов для розвитку творчих інтересів дітей та молоді. Право на творчий розвиток закріплено у: Кодексі про шлюб та сім'ю України, Цивільному процесуальному кодексі України, Кодексі Законів про працю України, Основах законодавства про охорону здоров'я, Законах України "Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні", "Про державну допомогу сім'ям із дітьми", "Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні", "Про освіту". Цей принцип також є основним у Національній програмі "Діти України" [3, с. 2].

Основним нормативним документом, який визначає державну політику в галузі позашкільної освіти, є Закон України "Про позашкільну освіту".

Гуртки, групи та інші творчі об'єднання позашкільного навчального закладу класифікуються за трьома рівнями: *початковий рівень; основний рівень; вищий рівень* [7].

До основних напрямків позашкільної освіти, що визначені у чинному законодавстві "Про позашкільну освіту", належать: художньо-естетичний, туристсько-красознавчий, еколого-натуралістичний, науково-технічний, дослідницько-експериментальний, фізкультурно-спортивний або спортивний,

військово-патріотичний, бібліотечно-бібліографічний, соціально-реабілітаційний, оздоровчий, гуманітарний [2].

Особливість підготовки студентів для роботи в позашкільних навчальних закладах полягає у специфіці позашкільної виховної роботи. Яка є спеціально організованою педагогічною діяльністю, та має власну специфіку впливу, що дає їй певні переваги перед іншими засобами виховання:

- 1) добровільність участі дітей у позашкільній роботі;
- 2) диференціація її за інтересами і спрямованістю на певний тип діяльності;
- 3) постановка конкретних практичних завдань перед кожним вихованцем;
- 4) оволодіння знаннями і вміннями в індивідуальному темпі тощо.

Позашкільна педагогіка це особлива галузь педагогіки, *предметом* якої є мистецтво розвитку і виховання вільної, духовно повноцінної, творчої особистості з урахуванням її власних потреб і природних даних [8].

Позашкільну педагогіку можна розглядати як науку про виховання творчістю.

Пріоритетними категоріями *Позашкільної педагогіки* є такі поняття, як: «співтворчість», «захоплення», «інтерес», «творча діяльність», «дослідництво», «інтелектуальна незалежність», «саморозвиток», «психологічний комфорт», «обдарованість», «гармонійний і всебічний розпиток особистості», «взаємодію» та ін.

У центр уваги позашкільна педагогіка ставить особистість дитини, її потреби та інтереси, а не предмет, не зміст, чим вона суттєво відрізняється від педагогіки школи.

Це зобов'язує педагогів позашкільних закладів відмовитися від професійного егоцентризму, коли добре розуміють і чують тільки себе, визнають правильною лише власну позицію, користуючись щодо дітей формулою: «Я знаю, що ти маєш робити».

Позашкільна педагогіка зобов'язує працівників позашкільних закладів розуміти, сприймати і приймати своєрідність кожного вихованця, вивчати його емоційний стан у формі співпереживання, вимагає того, щоб педагог допоміг вихованцю просунутись далі у своєму розвитку.

Тому *педагогічний процес* у позашкільному закладі має *специфічні особливості*, які відрізняють його від навчальних занять у школі.

1. Він є добровільним, бо діти залучаються до позашкільної діяльності тільки на основі власного вибору
2. Зміст діяльності позашкільних закладів. Позашкільна робота охоплює такі галузі знань і практичної діяльності, які виходять за межі уроку, навчального плану школи.
3. Плани і програми позашкільних закладів, на відміну від стабільних шкільних навчальних програм, мають лише *рекомендаційний* характер. Керуючись ними, позашкільні педагоги складають свої конкретні програми з урахуванням місцевих традицій і умов, а головне – інтересів і творчого потенціалу дітей. Набуло широкого розвитку складання авторських та індивідуальних програм для особливо обдарованих дітей.
4. Форми організації педагогічного процесу у позашкільному закладі також відзначаються великою різноманітністю. Вони спрямовані на створення у позашкільному закладі кращої якості дитячого життя на основі:
 - ↯ творчих ініціатив вихованців і педагогів,
 - ↯ доброї волі всіх і кожного,
 - ↯ на основі принципів самоорганізації і максимального збільшення соціального досвіду дитини;
 - ↯ духовної єдності особистості і колективу у спільній цікавій діяльності і відпочинку.
5. Існує розмаїття сфер спілкування і відносин, гнучкість структури позашкільного колективу, взаємини дорослих і дітей на основі

самопізнання, самореалізації і співтворчості.

6. Специфічним є педагогічний колектив позашкільного закладу, який об'єднує як кваліфікованих педагогів, так і непрофесіоналів.
7. За віком і рівнем знань своїх вихованців, однорідністю їхніх пізнавальних інтересів позашкільні колективи не можуть бути такими однорідними, як шкільні класи, що об'єднують дітей одного року навчання.
8. Склад дитячих об'єднань у позашкільному закладі є більш однорідним, ніж шкільний, за творчими можливостями, прагненнями, практичною діяльністю дітей.
9. Важлива особливість позашкільної педагогіки полягає в тому, що вона дає унікальну можливість позашкільним педагогам задовольняти і власні соціальні потреби: бачити, як на їхніх очах і з їхньою допомогою у вільній творчій діяльності розкриваються таланти, визрівають їхні думки, відбувається взаємне збагачення вихованців і вихователів.
10. Позашкільна педагогіка здатна зацікавити дитину у творчості, спонукати прагнення виховуватися, бути вихованим. Іншими словами, діти у позашкільних закладах значно більше відкриті для педагогічного впливу.

Враховуючи дані особливості під час навчання студентів необхідно врахувати, що позашкільному педагогу треба орієнтуватись в психології людських відносин, вчитися спілкуванню. Тільки опора на інтереси й потреби дитини може стати правильним орієнтиром у створенні сприятливих умов для співробітництва з нею.

Особисті привабливість педагога, його зацікавленість у просуванні свого вихованця успішно впливають на сам процес виховання, сприяють вибору дитиною певного виду діяльності. Практика показує: діти частіше вибирають вид діяльності і творчості, враховуючи особистість керівника. Досить дитині зустріти керівника, який поговорив з нею, як з другом,

пережив з нею радість спільної творчої удачі, і дитина назавжди залишається у цьому гуртку.

При організації занять з підготовки студентів до позашкільної роботи необхідно врахувати, що педагогічний процес у позашкільних закладах слід розглядати як процес взаємного духовного збагачення педагогів і дітей в умовах комфортно-сприятливого психологічного клімату взаємовідносин та індивідуальної співтворчості.

Організуючи такий процес, педагог позашкільного закладу виходить не з програми, а з настрою і внутрішнього стану дитини, створює умови для повного самоствердження її, органічно поєднуючи свою педагогічну працю з творчими діями дітей в єдиному пізнавально-виховному процесі.

Педагогічний процес у позашкільному закладі передбачає свободу визначення темпів творчого просування.

Найважливішими структурними ланками позашкільного педагогічного процесу є:

1. Постановка спільної творчої мети (нею може бути захоплююча справа чи ідея).
2. Усвідомлений мети (сприйняття її як життєво необхідної).
3. Співтворчість і самореалізація педагогів і дітей у досягненні мети.
4. Постановка нової, складнішої творчої мети.

Згідно із запропонованою структурою розроблена модель цілісного позашкільного педагогічного процесу, що має такі характеристики:

Перша. Педагогічний процес у позашкільних закладах здійснюється у сфері дозвілля. Це зона відпочинку, відновлення духовних і фізичних сил, вільного спілкування і розвитку інтересів у середовищі ровесників, з якими дитина вважає себе найтісніше пов'язаною і авторитет яких для неї обов'язковий.

Друга. Переживання успіху супроводжується у позашкільному закладі стимулюванням і схваленням, які викликають позитивне ставлення до

творчої діяльності, що сприяє зацікавленості, усвідомленню необхідності самоаналізу, самовдосконалення, бажанню ставити перед собою значущі цілі.

Третя. Співтворчість здійснюється в умовах максимальної емоційної зручності, врахування духовно-творчих нахилів кожної дитини, її точки зору і позиції.

Дитина у співтворчості з педагогом виявляє кращі риси характеру, свідомо керує власними почуттями і бажаннями, приводить їх у відповідність до конкретних ситуацій, вправляється у само активізацію, в умінні «тримати себе в руках», долати негативні емоційні стани (бездіяльність, страх та ін.).

Четверта. Висока здатність до творчості виявляється у позитивному кінцевому результаті.

З метою підготовки студентів індустріально-педагогічного факультету до роботи в позашкільних навальних закладах нами було розроблено і введено курс "Організація роботи позашкільних закладів освіти", що викладається під час підготовки спеціалістів педагогічної освіти.

Дослідна робота з впровадження курсу, його удосконалення та аналізу впливу на загальну підготовку випускників вищого педагогічного закладу тривала два навчальних роки з 2006 по 2008 рік.

Результатом проведеного дослідження є розроблена програма курсу "Організація роботи позашкільних закладів освіти".

Курс	Семестр	Кількість кредитів ESTC	Кількість годин					Підсумковий контроль
			Аудиторні	Лекційні	Семінарські	Самостійна робота	Разом	
5	10	1	16	6	10	11	27	Залік

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Тема	Кількість годин		
		Лек.	Сем.	С.р.
1	Вступне заняття. Планування роботи студентів	–	2	–

	при вивченні курсу "Організація роботи позашкільних закладів освіти"			
2	Нормативно-правова база функціонування позашкільних закладів освіти	2	2	–
3	Позашкільна педагогіка. Вихідні поняття та завдання	2	–	1
4	Співпраця позашкільних закладів з батьками, громадськими організаціями та органами місцевої влади	2	–	1
5	Визначення змісту гурткової роботи	–	2	4
6	Організація практичних занять (планування матеріальної бази, положень безпечної праці, необхідних матеріалів та інструментів)	–	2	4
6	Заключне заняття. Презентація гуртка.	–	2	1
<i>Разом:</i>		<i>6</i>	<i>10</i>	<i>11</i>

Висновок. На базі підготовки майбутніх вчителів технологій у вищих навчальних закладах при впровадженні курсу "Організація роботи позашкільних закладів освіти" можна забезпечити достатній рівень підготовки студентів для роботи в системі позашкільної освіти.

A.V. Prigodiy

PREPARATION OF FUTURE TEACHERS OF TECHNOLOGIES TO WORK IN OUT-OF-SCHOOL ESTABLISHMENTS OF EDUCATION

*In our time exists the problem of the personnel training for establishments of out-of-school **education**. In the article the considered features of out-of-school pedagogics that possibility of exists of future teachers of technologies **to** out-of-school work with the students of **basic** school.*

Key words: out-of-school pedagogics, out-of-school **education**, professional studies of future teachers

Література

1. Державна національна програма "Освіта (Україна XXI століття)". – К.: Райдуга. – 1994. – С. 27.
2. Закон України "Про позашкільну освіту" // Освіта України. – 2000. – № 31. – 2 серпня. – С. 6-8.
3. Ковбасенко Л.І. Організаційно-педагогічні основи діяльності сучасного позашкільного навчального закладу // Шкільний світ. – 2003. – № 22-24. – С. 2-25.

4. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної ради України. 28 червня 1996 р. – К.: Україна, 1996. – 54 с.
5. Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи у позашкільних навчальних закладах: Затверджено наказом Міністерства освіти і науки України 11.08.04 р. // Директор школи. – 2004. – № 39. – С. 30-31.
6. Положення про центр, будинок, клуб, науково-технічної творчості учнівської молоді, станцію юних техніків: Затвердження наказом Міністерства освіти і науки України № 238 16.04.03 р. // Інформ. збірник Міністерства освіти і науки України. – 2003. – № 12. – С. 3-15.
7. Постанова "Про затвердження переліку типів позашкільних навчальних закладів і положення про позашкільний навчальний заклад" // Освіта України. – 2001. – травень. – № 22-30 – С. 6-7.
8. Сущенко Т.І. Позашкільна педагогіка: Нав. посібник. – К.: ІСДО, 1996. – 144 с.